

Сказание о Савитри
Глава 4

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

ततः काले बहुतिथे व्यतिक्रान्ते कदाचन ।

प्राप्तः स कालो मर्तव्यं यत्र सत्यवता नृप ॥ १ ॥

bahutitha - многочисленный, долгий, длинный;

गणयन्त्याश्च सावित्र्या दिवसे दिवसे गते ।

यद्वाक्यं नारदेनोक्तं वर्तते हृदि नित्यशः ॥ २ ॥

चतुर्थे ऽहनि मर्तव्यमिति संचिन्त्य भाविनी ।

व्रतं त्रिरात्रमुद्दिश्य दिवारात्रं स्थिताभवत् ॥ ३ ॥

sam√cint X P. - рассуждать, подумать;

ud√diś VI P. - указывать на ч.-л., показывать, определять; uddiśya abs. имеет значение послелого - к, на, в;

तं श्रुत्वा नियमं तस्या भृशं दुःखान्वितो नृपः ।

उत्थाय वाक्यं सावित्रीमब्रवीत्परिसान्त्वयन् ॥ ४ ॥

bhṛśa - сильный, резкий; Acc. adv. сильно, много, очень;

√parisāntvaya P. den. - успокаивать, утешать;

॥ द्युमत्सेन उवाच ॥

अतितीव्रो ऽयमारम्भस्त्वयारब्धो नृपात्मजे ।

तिसृणां वसतीनां हि स्थानं परमदुश्चरम् ॥ ५ ॥

ārambha m - начало, предприятие;

ā√rabh I Ā. - приниматься за ч.-л.; начинать; начинаться, делаться; p.p. начатый;

vasati f - жилище; обитель; ночь;

॥ सावित्र्युवाच ॥

न कार्यस्तात संतापः पारयिष्याम्यहं व्रतम् ।

व्यवसायकृतं हीदं व्यवसायश्च कारणम् ॥ ६ ॥

samtāpa m - жар; страдание, печаль, горе; аскетизм, аскетический образ жизни;

√pār (P.III, caus. pārāyati, p.p. caus. pārīta) - превозмогать, переправлять, перевозить; caus. заканчивать;

vyavasāya m - решение, твердое намерение, усилие;

॥ द्युमत्सेन उवाच ॥

व्रतं भिन्द्वीति वक्तुं त्वां नास्मि शक्तः कथंचन ।

पारयस्वेति वचनं युक्तमस्मद्विधो वदेत् ॥ ७ ॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

एवमुक्त्वा द्युमत्सेनो विरराम महामनाः ।

तिष्ठन्ती चैव सावित्री काष्ठभूतेव लक्ष्यते ॥ ८ ॥

vi√ram I P. – переставать, прекращать; задерживать, останавливать;
√lakṣaya (den., pass. lakṣyate, p.p. lakṣita) - означать, замечать, видеть; pass. являться,
казаться;

श्वो भूते भर्तृमरणे सावित्र्या भरतर्षभ ।

दुःखान्वितायास्तिष्ठन्त्याः सा रात्रिर्व्यत्यवर्तत ॥ ९ ॥

अद्य तद्विवसं चेति हुत्वा दीप्तं हुताशनम् ।

युगमात्रोदिते सूर्ये कृत्वा पौर्वाह्निकीः क्रियाः ॥ १० ॥

hutāśana (huta-aśana) m - жертвенный огонь; эпитет Агни;
yugamātra n - мера длины *yuga*; длина упряжки, длина четырех рук; (здесь сразу,
непосредственно после ч.-л.);
paurvāhṇika, f ī - предобеденный, утренний; утренний обряд;

ततः सर्वान्द्विजान्बृद्धाञ्चश्रूंश्चशुरमेव च ।

अभिवाद्यानुपूर्वेण प्राञ्जलिर्नियता स्थिता ॥ ११ ॥

anupūrveṇa adv. - один за другим, по очереди;

अवैधव्याशिषस्ते तु सावित्र्यर्थं हिताः शुभाः ।

ऊचुस्तपस्विनः सर्वे तपोवननिवासिनः ॥ १२ ॥

avaidhavya n - неведение, замужество;
āśis f - благословение, молитва;

एवमस्त्विति सावित्री ध्यानयोगपरायणा ।

मनसा ता गिरः सर्वाः प्रत्यगृह्णान्तपस्विनाम् ॥ १३ ॥

raḡāyaṇa n - главная, высшая цель; -raḡāyaṇa посвящающий все свои силы ч.-л.;
prati√grah IX U. - принимать, брать, получать;

तं कालं तं मुहूर्तं च प्रतीक्षन्ती नृपात्मजा ।

यथोक्तं नारदवचश्चिन्तयन्ती सुदुःखिता ॥ १४ ॥

muhūrta *m, n* - мгновение, минута; час; *adv.* сейчас же, вскоре после того;
pratīkṣ (prati√kṣ) I Ā. - ожидать, ждать;

ततस्तु श्वश्रूश्चशुरावूचतुस्तां नृपात्मजाम् ।

एकान्तस्थामिदं वाक्यं प्रीत्या भरतसत्तम ॥ १५ ॥

prīti *f* - радость; любовь; расположение; дружба; милость;

व्रतं यथोपदिष्टं वै तथा तत्पारितं त्वया ।

आहारकालः संप्राप्तः क्रियतां यदनन्तरम् ॥ १६ ॥

-anantaram *adv.* - сейчас же, тотчас же; непосредственно за, после;

॥ सावित्र्युवाच ॥

अस्तं गते मयादित्ये भोक्तव्यं कृतकामया ।

एष मे हृदि संकल्पः समयश्च कृतो मया ॥ १७ ॥

kṛta-kāma - чье желание исполнилось, удовлетворенный;
saṅkalpa *m* - решение, воля, желание, мысли;
samaya *m* - стечение, соглашение, установление, условие, договор; закон, правило,
обычай; время, срок;

॥ मर्कण्डेय उवाच ॥

एवं संभाषमाणायां सावित्र्यां भोजनं प्रति ।

स्कन्धे परशुमादाय सत्यवान्प्रस्थितो वनम् ॥ १८ ॥

skandha *m* - плечо; собрание; ствол, толстая ветвь;
paraśu *m* - топор, секира;
ā√dā III Ā. - получать, брать себе; собирать; давать, вручать;

सावित्री त्वाह भर्तारं नैकस्त्वं गन्तुमर्हसि ।

सह त्वया गमिष्यामि न हि त्वां हातुमुत्सहे ॥ १९ ॥

ut√sah I Ā. - мочь, быть в состоянии;
√hā (III P., p.p. hīna) - покидать, оставлять; *p.p.* лишенный, без;

॥ सत्यवानुवाच ॥

वनं न गतपूर्वं ते दुःखः पन्था भविष्यति ।

व्रतोपवासक्षामा च कथं पद्भ्यां गमिष्यसि ॥ २० ॥

kṣāma - исхудавший, истощенный, худощавый;

॥ सावित्र्युवाच ॥

उपवासान्न मे ग्लानिर्नास्ति चापि परिश्रमः ।

गमने च कृतोत्साहां प्रतिषेद्धं न मार्हसि ॥ २१ ॥

glāni f- усталость, изнурение;

pariśrama m - напряжение сил, изнеможение, усталость;

kṛtotsāha (kṛta-utsāha) - твердо решившийся;

pratiṣidh (pratiṣidh, I U.) - запрещать, удерживать, препятствовать;

॥ सत्यवानुवाच ॥

यदि ते गमनोत्साहः करिष्यामि तव प्रियम् ।

मम त्वामन्त्रय गुरु न मां दोषः स्पृशेदयम् ॥ २२ ॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

साभिवाद्याब्रवीच्छ्वश्रूं श्वशुरं च महाव्रता ।

अयं गच्छति भर्ता मे फलाहारो महावनम् ॥ २३ ॥

इच्छेयमभ्यनुज्ञाता आर्यया श्वशुरेण ह ।

अनेन सह निर्गन्तुं न मे ऽद्य विरहः क्षमः ॥ २४ ॥

abhy-anu√jñā IX P. - одобрять, позволять, приглашать;

ārya - почтенный, благородный; m ариец (человек из высших каст); при обращении - господин, друг, почтеннейший;

viraha m - разлука; отсутствие;

kṣama - терпеливый, терпимый; сносный, возможный, способный;

गुर्वग्निहोत्रार्थकृते प्रस्थितश्च सुतस्तव ।

न निवार्यो निवार्यः स्यादन्यथा प्रस्थितो वनम् ॥ २५ ॥

ni√var V U., IX U. caus.- удерживать; отражать (нападение), отгонять (противника); предотвращать;

संवत्सरः किञ्चिदूनो न निष्क्रान्ताहमाश्रमात् ।

वनं कुसुमितं द्रष्टुं परं कौतूहलं हि मे ॥ २६ ॥

saṃvatsara m - год;

ūna - неполный, немного меньше, почти;

kusumita - цветистый, цветущий;
kautūhala *n* - желание, охота, любопытство;

॥ द्युमत्सेन उवाच ॥

यतः प्रभृति सावित्री पित्रा दत्ता स्तुषा मम ।

नानयाभ्यर्थनायुक्तमुक्तपूर्वं स्मराम्यहम् ॥ २७ ॥

abhyarthanā *f* - просьба;

तदेषा लभतां कामं यथाभिलषितं वधूः ।

अप्रमादश्च कर्तव्यः पुत्रि सत्यवतः पथि ॥ २८ ॥

abhi√laṣ I P. - добиваться, желать;
apramāda *m* - небеспечность, забота, внимание;

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

उभाभ्यामभ्यनुज्ञाता सा जगाम यशस्विनी ।

सह भर्त्रा हसन्तीव हृदयेन विदूयता ॥ २९ ॥

yaśasvin - славный, прелестный;
vi√du V U. - изнуряться от печали;

सा वनानि विचित्राणि रमणीयानि सर्वशः ।

मयूरगणजुष्टानि ददर्श विपुलेक्षणा ॥ ३० ॥

vicitra - разноцветный, различный, разный; великолепный, прекрасный;
ramaṇīya (*p.n.* от √ram) - приятный, прекрасный, усладительный;
juṣṭa (*p.p.* от √juṣ - нравиться) - приятный, посещаемый к-л.;
vipula - обширный, большой;

नदीः पुण्यवहाश्चैव पुष्पितांश्च नगोत्तमान् ।

सत्यवानाह पश्येति सावित्री मधुरं वचः ॥ ३१ ॥

puṇyavaha - чистоструйный, с чистой водой (о реке);
naga *m* - гора; змей; дерево, растение;
madhura - сладкий; ласковый, милый;

निरीक्षमाणा भर्तारं सर्वावस्थमनिन्दिता ।

मृतमेव हि तं मेने काले मुनिवचः स्मरन् ॥ ३२ ॥

ava√sthā I P. - оставаться, находиться, быть; sarvāvastham *adv.* во всем положении;
anindita - безукоризненный, безупречный;

अनुव्रजन्ती भर्तारं जगाम मृदुगामिनी ।

द्विधेव हृदयं कृत्वा तं च कालमवेक्षती ॥ ३३ ॥

anu√vraj I P. - следовать за к.-л., сопровождать;

mṛdu - мягкий, кроткий, тихий, нежный;

mṛdugāminī f - идущая, мягко покачиваясь;

avekṣ (ava√īkṣ) I Ā. - смотреть на, обращать внимание, ожидать, наблюдать, замечать.

॥ इति महाभारते सावित्र्युपाख्याने चतुर्थः सर्गः ॥